

УДК 346

DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v4.2025.16>

М. С. Чемерис
orcid.org/0009-0002-4508-0350
кандидат юридичних наук,
докторант
Державного податкового університету

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСУВАННЯ ГРАНТІВ

На сучасному етапі міжнародна допомога є невід'ємною частиною глобальних і національних програм розвитку та водночас виступає інструментом зміцнення людського потенціалу й створення умов для ефективного розвитку в цілому. Для будь-якої країни надзвичайно важливим є розвиток її економічних транскордонних відносин, включаючи сферу фінансової допомоги, інвестицій тощо.

Для України, особливо в умовах повномасштабного вторгнення росії, необхідності майбутньої відбудови та дефіциту державного бюджету міжнародне грантове фінансування відіграє велику роль у вирішенні нагальних економічних і соціальних проблем. Міжнародне грантове фінансування може виступати у вигляді альтернативи бюджетному фінансуванню інноваційних проектів, які ризиковані чи не мають комерційного потенціалу [1, с. 1.31]. Ефективність та системність правового регулювання грантового фінансування на національному рівні залежить від відповідності вітчизняних нормативно-правових актів міжнародним стандартам у цій сфері. Аналіз міжнародно-правових засад регулювання грантових відносин у сфері публічних фінансів є необхідним для розуміння системних принципів та стандартів, які впливають на формування національних підходів до грантової політики та механізмів її реалізації. Тому дослідження міжнародно-правового регулювання грантового фінансування на універсальному та регіональному рівнях є актуальним як з теоретичної точки зору (в контексті аналізу понятійно-категоріального апарату даного інституту), так і з практичної.

Формування міжнародних стандартів грантового фінансування відбувалося поступово, під впливом практики провідних донорських країн та міжнародних фінансових інституцій. Як зазначає К. Філліпс (Keri Phillips), багаті країни почали давати гроші біднішим країнам у 19 столітті, а до 1920-х і 30-х років такі країни, як Німеччина, Франція та Британія, надавали регулярну допомогу своїм колоніям в Африці, Латинській Америці та Азії. Колоніальні держави використовували свої гроші для будівництва інфраструктури – портів, доріг, залізниць, – а багаті американські промисловці брали участь у допомозі розвитку через фонди Форда та Рокфеллера.

У 1960-х роках програми допомоги почали формуватися, набувати форм і ставати більш чітким зобов'язанням. Саме у цей період відбувається початок еволюції цільового показника 0,7 відсотка для країн, які виділяють 0,7 відсотка національного доходу на допомогу розвитку іншим країнам [2]. Наприкінці 1960-х років уявлення про мету допомоги почали змінюватися під впливом Роберта Макнамари, який став головою Світового банку в 1968 році. Він просував ідею використання програм, що фінансуються донорами, для задоволення основних потреб людей у сфері охорони здоров'я, освіти, водопостачання та санітарії [2].

Важливим і знаковим для розвитку надання міжнародної допомоги у формі грантів було заснування у 1961 році Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). У першій половині 2025 року адміністрація Д. Трампа припинила 83% проектів USAID [3].

У 1990-х роках допомога зосередилася на боротьбі з бідністю, зосереджуючись на соціальних аспектах. Водночас почав з'являтися вплив екологічних, а потім і кліматичних питань. Пізніше, секторальний діапазон надання міжнародної допомоги суттєво розширився, включаючи і такі далеко неекономічні напрямки як гендерна рівність, захист прав жінок тощо.

На сучасному етапі система міжнародного публічного фінансування через механізм грантів є складним правовим феноменом, що сформувався на перетині різних галузей права та рівнів правового регулювання.

У контексті міжнародного фінансового права гранти є особливою формою транскордонних фінансових відносин, що характеризується безповоротністю та цільовим призначенням коштів, а також, як зазначає Дж. Сакс (J. Sachs), виступають однією з діяльностей (активностей), що необхідні для сприяння міжнародному розвитку [4, с. 82]. Правова природа грантових відносин у міжнародному публічному праві залишається предметом наукових дискусій. Гранти займають проміжне положення між класичною міжнародною допомогою та інвестиційними потоками, створюючи специфічні правовідносини, що потребують окремого нормативного регулювання.

Грантові відносини у сфері публічних фінансів регулюються багаторівневою системою правових актів, що включає універсальні міжнародні договори, регіональні угоди, акти міжнародних організацій, м'які норми права (soft law) та прецедентне право міжнародних судових установ. Ця система характеризується високим ступенем фрагментації та спеціалізації, що відображає різноманітність цілей, суб'єктів та механізмів грантового фінансування.

Універсальні міжнародно-правові засади регулювання грантових відносин.

1) Принципи міжнародного права та грантові відносини. Фундаментальні принципи міжнародного права, закріплені в Статуті ООН [5] та інших основоположних актах міжнародного права, утворюють нормативну основу для регулювання грантових відносин у сфері публічних фінансів.

Принцип суверенної рівності держав (ст. 2 (1) Статуту ООН) має особливе значення для грантових відносин, оскільки встановлює презумпцію рівноправності держав у міжнародних фінансових відносинах, незалежно від їхнього економічного потенціалу. У сфері міжнародних фінансових відносин даний принцип отримав закріплення у Хартії економічних прав та обов'язків держав 1974 року. Згідно ст. 10 Хартії «всі держави юридично рівноправні та як рівноправні члени міжнародного співноти мають право повністю та ефективно брати участь у міжнародному процесі прийняття рішень для врегулювання світових економічних, фінансових та валютних проблем» [6]. О.Вайцеховська зазначає, що «принцип суверенної рівності держав в міжнародному фінансовому правопорядку означає рівну правосуб'єктність держав в міжнародних фінансових відносинах та суверенітет держави щодо національних фінансів та фінансової системи» [7, с. 41].

Принцип невтручання у внутрішні справи набуває особливого значення у контексті умовності (conditionality) грантового фінансування. Напруження між принципом невтручання та практикою встановлення умов для міжнародної допомоги становить один із центральних парадоксів сучасного міжнародного права. Ця проблема особливо гостро проявляється у відносинах між донорами та реципієнтами грантового фінансування, де економічна залежність може призводити до фактичного обмеження суверенітету держави-отримувача.

В умовах, коли міжнародна організація або держава, що дає грант, може сприяти отриманню гранту конкретною країною чи іншими суб'єктами, що мають приналежність до цієї країни, створюється небезпечна ситуація в контексті можливості втручання у внутрішні справи цієї країни в силу можливості впливу на неї фінансовим інструментом у шляхом фінансової допомоги, примі-

ром, у вигляді надання гранту. Тому, на сучасному етапі принцип невтручання у внутрішні справи шляхом фінансування має важливе значення для міжнародного фінансового правопорядку.

Щодо принципу незастосування сили чи погрози силою, то О.Вайцеховська його реалізацію у системі міжнародного фінансового правопорядку тлумачить наступним чином: «1) незастосування фінансової сили з метою завдання шкоди фінансовій системі певної країни (приміром, при голосуванні в МВФ за надання фінансової допомоги конкретній країні); 2) незастосування сили у вигляді кібератак на інформаційно-технологічні ресурси, що забезпечують функціонування національної фінансової системи, створюючи загрозу фінансовій безпеці держави та суверенітету держави загалом; 3) незастосування військової сили до держави через невиконання нею фінансових зобов'язань (на сучасному етапі майже не зустрічається)» [8, с. 208].

В контексті міжнародних грантів реалізація принципів невтручання у внутрішні справи держави та незастосування сили передбачає незастосування будь-яких дій з метою перешкоджання отримання міжнародної допомоги у формі грантів.

Принцип сумлінного виконання зобов'язань (pacta sunt servanda), закріплений у ст. 26 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 року [9], є основоположним для забезпечення дієвості грантових угод. Цей принцип набуває особливого змісту в контексті грантових відносин, оскільки передбачає не лише виконання формальних зобов'язань, але й досягнення цілей, заради яких надається грантове фінансування.

2) *Міжнародно-правове регулювання міжнародної допомоги розвитку.* Основи міжнародно-правового регулювання міжнародної допомоги розвитку, значну частину якої становлять грантові програми, були закладені в рамках ООН у 1960-х роках. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 2626 (XXV) «Міжнародна стратегія розвитку для Другого десятиліття розвитку ООН» [10] вперше встановила цільовий показник для розвинених країн щодо надання офіційної допомоги розвитку (Official Development Assistance, ODA) у розмірі 0,7% валового національного доходу.

Декларація тисячоліття ООН 2000 року [11] та Цілі сталого розвитку (Sustainable Development Goals, SDGs), прийняті в 2015 році, створили нову парадигму міжнародної допомоги розвитку, в якій фінансова допомога розглядається як один із ключових механізмів досягнення глобальних цілей розвитку. Цілі Сталого Розвитку представляють нову модель міжнародного співробітництва, в якій фінансування розвитку розглядається не як благодійність, а як інвестиція в глобальні суспільні блага.

Аддіс-Абебська програма дій з фінансування розвитку 2015 року [12] встановила комплекс-

ну рамку для мобілізації фінансових ресурсів та створення сприятливого середовища на всіх рівнях для сталого розвитку. Програма підкреслює важливість фінансування для найменш розвинених країн та визначає принципи ефективності допомоги, включаючи національну відповідальність, взаємоузгодженість, гармонізацію та взаємну підзвітність.

Паризька декларація щодо підвищення ефективності зовнішньої допомоги 2005 року встановила п'ять фундаментальних принципів ефективної допомоги розвитку, що мають пряме застосування до грантового фінансування: *ownership* (національна відповідальність), *alignment* (узгодженість), *harmonisation* (гармонізація), *managing for results* (управління заради результатів) та *mutual accountability* (взаємна підзвітність) [13].

Принцип *national ownership* передбачає, що країни-партнери здійснюють ефективне керівництво своїми політиками розвитку та стратегіями, а також координують дії з розвитку. У контексті грантових відносин це означає, що грантові програми повинні узгоджуватися з національними пріоритетами розвитку та реалізовуватися через національні системи. Принцип національної відповідальності в грантовому фінансуванні представляє фундаментальний зсув від моделі донор-реципієнт до моделі партнерства.

Принцип *alignment* вимагає, щоб донори базували всю свою підтримку на національних стратегіях розвитку, інституціях та процедурах країн-партнерів, «проводили спільну роботу, спрямовану на скорочення окремо проведених і дублюючих місій та діагностичних оглядів, а також сприяти проведенню спільних тренінгів для обміну отриманими досвідом і знаннями» (п.32 Декларації). Для грантового фінансування в рамках специфічних секторальних програм або інституційного розвитку для означає, що співпраця країн на основі взаємодоповнюваності дасть більшу ефективність за допомогою розподілу праці і дозволить більш рівномірно охопити грантовими програмами всі сфери, що потребують розвитку та грантової підтримки.

3) Правове регулювання діяльності міжнародних фінансових організацій у сфері надання грантів.

Статуті міжнародних фінансових організацій утворюють специфічну підсистему міжнародного права, що регулює грантові відносини. Статті угоди про Міжнародний банк реконструкції та розвитку [14] та Статут Міжнародної асоціації розвитку [15] встановлюють правові рамки для надання концесійного фінансування для цілей розвитку.

Особливе значення має Статут Міжнародної асоціації розвитку (МАР), яка є основним джерелом багатосторонніх грантів та концесійних позик для

найбідніших країн світу. Ст. I Статуту МАР визначає мету організації як сприяння економічному розвитку, підвищенню продуктивності та покращенню рівня життя в менш розвинених регіонах світу. Правові принципи діяльності МАР, включаючи принцип концесійності та орієнтацію на бідність, стали моделлю для інших міжнародних фінансових установ.

Регіонально-правові засади регулювання грантових відносин.

Європейська система регулювання грантових відносин. Угода про заснування Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР) 1990 року встановила інноваційну модель багатосторонньої фінансової установи, що поєднує комерційне фінансування з грантовими програмами для підтримки переходу до ринкової економіки та демократії. Ст. 2 Угоди визначає мандат ЄБРР щодо сприяння «у здійсненні структурних і галузевих економічних реформ», що включає «...надання технічного сприяння в підготовці, фінансуванні та реалізації відповідних проектів...» [16].

Європейський Союз створив найбільш розвинену регіональну систему регулювання грантових відносин, яка охоплює як внутрішні механізми згуртованості, так і зовнішні програми допомоги розвитку. Договір про функціонування Європейського Союзу (ДФЕС) у Частині III «Політики та внутрішні дії Союзу» встановлює правові основи для різних видів фінансування [17]. Стаття 174 ДФЕС закріплює принцип економічної, соціальної та територіальної згуртованості, який, згідно статті 175, реалізується через систему структурних та інвестиційних фондів ЄС: Європейський соціальний фонд, Європейський сільськогосподарський фонд управління та гарантій, Європейський фонд регіонального розвитку, Європейський інвестиційний банк та інші.

Стаття 209 ДФЕС встановлює правові основи політики розвитку ЄС, включаючи надання фінансової допомоги країнам, що розвиваються [17]. В положеннях Регламенту (ЄС) 2021/947 про створення інструменту сусідства, розвитку та міжнародного співробітництва – Глобальна Європа консолідовано різні інструменти зовнішнього фінансування ЄС та встановлено єдині принципи надання фінансової допомоги для цілей розвитку [18].

Регламент (ЄС) № 1303/2013 про загальні положення щодо європейських структурних та інвестиційних фондів встановлює єдину систему принципів та правил для надання Європейськими та інвестиційними фондами (ЄСІ фонди) грантового фінансування в рамках політики згуртованості (ст. 1 Регламенту) [19]. Принципи партнерства (ст. 5 Регламенту), субсидіарності (ст. 4) та пропорційності (ст. 4) визначають архітектуру європейської системи грантового фінансування. Принцип

партнерства передбачає залучення регіональних та місцевих органів влади, а також організацій громадянського суспільства до планування та реалізації грантових програм. У статті 9 Регламент (ЄС) № 1303/2013 дається перелік тематичних цілей, на які фондам необхідно надавати підтримку, а у Розділі IV визначено спектр фінансових інструментів, які ЄСІ фонди можуть використовувати при наданні допомоги в рамках своїх програм.

Серед регламентів ЄС, які мають загальне предметне спрямування правового регулювання, тобто не присвячені конкретній вузькій сфері фінансування, в Регламенті (ЄС) № 1303/2013 поняття «гранти» не тільки згадуються як один з видів фінансової допомоги, але й врегульовані їх форми, правила запровадження, можливості їх поєднання з іншими фінансовими інструментами тощо. Так, згідно ст. 67 Регламенту (ЄС) № 1303/2013, гранти можуть мати будь-яку з форм: «відшкодування прийнятих витрат, що фактично виникли та які було сплачено, за необхідності, за допомогою внесків у натуральній формі та амортизації; стандартної шкали питомих витрат; єдині суми; фінансування за фіксованою ставки, визначеної шляхом застосування процентного співвідношення до однієї чи більше означених категорій витрат; фінансування, що не пов'язане з витратами на відповідні операції, але залежить від виконання умов, пов'язаних із досягненням прогресу у виконанні або досягненням цілей програм згідно з делегованим актом, ухваленим відповідно до параграфу 5а» [19].

Система міжамериканського співробітництва. Організація американських держав (ОАД) створила регіональну систему співробітництва, що включає механізми грантового фінансування. Статут ОАД 1948 року у ст. 30 встановлює, що «держави-члени, натхненні принципами міжамериканської солідарності та співробітництва, зобов'язуються об'єднати зусилля для забезпечення міжнародної соціальної справедливості в їхні стосунки та інтегральний розвиток їхніх народів як умов, необхідних для миру і безпеки. Комплексний розвиток охоплює економічну, соціальну, освітню, культурну, наукову та технологічну сфери, за допомогою яких мають бути досягнуті цілі, які кожна країна ставить перед собою для її досягнення» [20]. Це положення стало основою для розвитку програм превентивної дипломатії та миробудування, що фінансуються через гранти.

Міжамериканський банк розвитку (МБР), заснований у 1959 році, відіграє ключову роль у наданні грантового фінансування в регіоні. Угода про заснування МБР у ст. I визначає такі функції Банку як «сприяти інвестиціям державного та приватного капіталу для цілей розвитку; використовувати свій власний капітал, кошти, зібрані нею

на фінансових ринках, та інші доступні ресурси для фінансування розвитку країн-членів, надаючи пріоритет тим позикам і гарантіям, які найбільш ефективно сприятимуть їхньому економічному зростанню; заохочувати приватні інвестиції в проекти, підприємства та види діяльності, що сприяють економічному розвитку, і доповнювати приватні інвестиції, коли приватний капітал недоступний на розумних умовах...» [21]. У свою чергу Багатосторонній інвестиційний фонд (МІФ), який створений у рамках МБР, спеціалізується на наданні грантів для мікрофінансування, розвитку приватного сектору та інновацій.

Азійсько-Тихоокеанські стандарти у сфері грантів. Азійський банк розвитку (АБР)¹ встановив регіональні стандарти грантового фінансування, адаптовані до специфіки азійського регіону. Його діяльності притаманні три основні напрями грантової політики: підтримка найменш розвинених країн, фінансування інноваційних проектів та технічна допомога.

Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) розробила власні механізми грантового фінансування через АСЕАН+3 та інші програми регіонального співробітництва. Важливість принципу «АСЕАН Way» у грантовому фінансуванні зумовлена консенсусним підходом та повагою до суверенітету країн².

Азійський фонд інфраструктурних інвестицій (АІФВ) хоча й зосереджується переважно на кредитуванні, також здійснює грантове фінансування через спеціальні фонди. Фонд застосовує інноваційні підходи до поєднання грантів та позик у великих інфраструктурних проектах³.

Латиноамериканські стандарти у сфері грантів. Міжамериканський банк розвитку (ІДБ) розробив комплексну систему грантового фінансування для країн Латинської Америки та Карибського басейну. Специфіка латиноамериканського підходу полягає у зосередженні на соціальній інклюзії та зменшенні нерівності⁴.

Банк розвитку Латинської Америки (САФ) створив інноваційні механізми грантового фінансування зеленої економіки. САФ поєднує гранти з іншими фінансовими інструментами для максимізації впливу.

Арабські та близькосхідні стандарти. Арабський фонд економічного та соціального розвитку (АФЕСД) встановив регіональні стандарти грантового фінансування для арабських країн. Ісламський банк розвитку (ІсДБ) через свої фонди здійс-

¹ Азійський банк розвитку <https://www.adb.org/>

² Асоціація держав Південно-Східної Азії. <https://asean.org/>

³ Азійський фонд інфраструктурних інвестицій <https://www.aiib.org/en/index.html>

⁴ Міжамериканський банк розвитку <https://www.iadb.org/en>

нює грантове фінансування відповідно до принципів ісламського фінансування [22].

Фонд для міжнародного розвитку ОПЕК (OFID) розробив стандарти грантового фінансування для країн, що розвиваються, з особливим акцентом на енергетичну бідність. Унікальність моделі OFID полягає у поєднанні енергетичних та розвиткових цілей [23].

Африканська модель регіонального співробітництва у сфері грантів. Африканський Союз (АС), що замінив Організацію африканської єдності у 2001 році, розвинув власну модель регіонального співробітництва з значним компонентом грантового фінансування. Установчий акт Африканського Союзу у ст. 3 визначає цілі АС, що включають «прискорення політичної та соціально-економічної інтеграції континенту...», «сприяння сталого розвитку в економічних, соціальних і культурних сферах, а також інтеграції африканських економік...» [24].

Новий партнерський план розвитку Африки (NEPAD), прийнятий у 2001 році, представив інноваційну модель африканського розвитку, що базується на принципах національної відповідальності та взаємного оцінювання. Як зазначає Т. Мбекі, NEPAD представляє парадигмальний зсув від моделі залежності до моделі африканського ренесансу [25]. Африканський фонд розвитку, створений у рамках Африканської групи банку розвитку, надає концесійне фінансування та гранти найменш розвиненим країнам континенту.

Порівняльний аналіз регіональних стандартів грантового фінансування свідчить як про спільні риси, так і про специфічні регіональні особливості. До спільних рис належить: 1) прозорість процедур відбору; 2) цільове використання коштів; 3) моніторинг та оцінка результатів; 4) участь бенефіціарів у плануванні.

До регіональних особливостей грантового фінансування на міжнародному рівні можна віднести наступні: 1) у європейській моделі основний акцент робиться на стандартизації та гармонізації; 2) азійській моделі притаманна гнучкість та адаптивність; 3) африканська модель ґрунтується на панафриканській солідарності; 4) латиноамериканській моделі притаманна соціальна інклюзія; 5) в арабській моделі враховуються релігійні та культурні фактори. Проте не зважаючи на регіональні особливості, слід зазначити, що ефективність кожного регіонального стандарту залежить від його адаптації до місцевих умов та традицій, при збереженні основних міжнародних принципів належного управління.

Висновки. Порівняльний аналіз регіональних стандартів грантового фінансування свідчить як про спільні риси, так і про специфічні регіональні особливості. До спільних рис належить: 1) прозо-

рість процедур відбору; 2) цільове використання коштів; 3) моніторинг та оцінка результатів; 4) участь бенефіціарів у плануванні.

До регіональних особливостей грантового фінансування на міжнародному рівні можна віднести наступні: 1) в європейській моделі основний акцент робиться на стандартизації та гармонізації; 2) азійській моделі притаманна гнучкість та адаптивність; 3) африканська модель ґрунтується на панафриканській солідарності; 4) латиноамериканській моделі притаманна соціальна інклюзія; 5) в арабській моделі враховуються релігійні та культурні фактори.

Аналіз міжнародно-правових механізмів фінансування грантів на міжнародному рівні свідчить про такі тенденції його розвитку на сучасному етапі: 1) *цифровізація* за допомогою blockchain-технологій трансформує механізми надання та управління грантами, дозволяє створювати прозорі та незмінні записи про грантові транзакції, що покращує підзвітність та зменшує корупційні ризики; 2) *штучний інтелект* використовуються для покращення таргетування та оцінювання впливу грантових програм; 3) пандемія COVID-19 спричинила фундаментальні зміни в грантовому фінансуванні, а саме призвела до спрощення процедур та розвитку механізмів *екстреного фінансування*; 4) з метою зменшення витрат на адміністрування у сфері міжнародної допомоги посилюється *локалізація*, тобто надання допомоги на місцевому рівні.

Незважаючи на швидкий розвиток у сфері фінансування міжнародних грантів, мають місце певні аспекти, що потребують удосконалення: 1) публічна прозорість залишається обмеженою, незважаючи на технологічні покращення; 2) застосування занадто жорстких правил для контролю використання коштів та забезпечення прозорих витрат; 3) необхідність гарантування недискримінації між усіма заявниками у максимально прозорій процедурі; 4) потреба знайти оптимальний баланс між необхідним контролем за використанням коштів та забезпеченням ефективного доступу до фінансування для інноваційних проєктів; 5) необхідність швидкої адаптації регулятивних рамок до нових технологічних та соціальних викликів, включаючи цифрову трансформацію.

Література

1. Зінич Л., Зінич В. Правові аспекти грантового фінансування як інструменту реалізації державної політики у сфері інновацій. 2024. С.1.31-1.42. URL: <https://lib-repo.pnu.edu.ua/bitstream/123456789/21039/1/2024.65.1.zinych.pdf> (дата звернення: 17.09.2025).
2. Keri Phillips Tuesday. The history of foreign aid. 17 December 2013. URL: <https://reliefweb.int/report/world/history-foreign-aid> (дата звернення: 15.09.2025).
3. Агентство США з міжнародного розвитку. URL: [tps://uk.wikipedia.org/wiki/Агентство США з міжнародного розвитку](https://uk.wikipedia.org/wiki/Агентство_США_з_міжнародного_розвитку). (дата звернення: 17.09.2025).

4. Sachs J. The End of Poverty: Economic Possibilities for Our Time. Penguin Press. 2005. (Book Summary and Book Review). By Dr. Kazi Abdur Rouf. С.67-84. URL: https://globaljournals.org/GJMBR_Volume14/8-Jeffrey-Sachs.pdf. (дата звернення: 11.09.2025).

5. Charter of the United Nations and the Statute of the International Court of Justice. United Nations. 26 June 1945. URL: <https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf>. (дата звернення: 17.09.2025).

6. Charter of the Economic Rights and Duties of States, composed of 31 Member States. General Assembly Resolution 3281 (XXIX). 12.12.1974 p. URL: https://legal.un.org/avl/pdf/ha/cerds/cerds_ph_e.pdf (дата звернення: 17.09.2025).

7. Вайцеховська О.Р. Особливості реалізації принципу суверенної рівності держав в сучасному міжнародному фінансовому праві. *Актуальні проблеми держави і права*. 2019. № 82. С. 40-46. URL: <http://www.apdrp.in.ua/v82/8.pdf>. (дата звернення: 17.09.2025).

8. Вайцеховська О.Р. Принципи невтручання у внутрішні справи держав та незастосування сили чи погрози силою в міжнародному фінансовому праві. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 2. С.205-208. URL: http://apnl.dnu.in.ua/2_2019/49.pdf. (дата звернення: 17.09.2025).

9. Vienna Convention on the Law of Treaties between States and International Organizations or between International Organizations 1986 Done at Vienna on 21 March 1986. Not yet in force. URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/1_2_1986.pdf (дата звернення: 23.09.2025).

10. International Development Strategy for the 2nd United Nations Development Decade. UNA(01)/R3. Adopted at the 1883rd plenary meeting, 24 Oct. 1970. A/RES/2626(XXV). UN. General Assembly (25th sess. : 1970). Resolutions adopted by the General Assembly during its 25th session, 15 September-17 December 1970. A/8028. 1971. P. 39-49. URL: <https://un-documents.net/a25r2626.htm> (дата звернення: 23.09.2025).

11. Декларація тисячоліття Організації Об'єднаних Націй: Резолюція 55/2 Генеральної Асамблеї от 8 сентября 2000 года. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU00044>. (дата звернення: 17.09.2025).

12. Addis Ababa Action Agenda of the 3rd International Conference on Financing for Development (Addis Ababa Action Agenda) : resolution / adopted by the General Assembly. UN. General Assembly (69th sess. : 2014-2015). URL: https://www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2015/08/AAAA_Outcome.pdf. (дата звернення: 17.09.2025).

13. Paris Declaration on Aid Effectiveness OECD (2005), OECD Publishing. 2.03.2005. URL: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264098084-en> (дата звернення: 17.09.2025).

14. IBRD: Articles of Agreement. As amended effective June 27, 2012. URL: <https://www.worldbank.org/en/about/articles-of-agreement/ibrd-articles-of-agreement>. (дата звернення: 17.09.2025).

15. International development association: Articles of Agreement. Effective September 24, 1960. URL: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/2a209939e876fdcd0d957036daebff6e-0410011960/original/IDA-Articles-of-Agreement-English.pdf>. (дата звернення: 17.09.2025).

16. Agreement establishing the European Bank for Reconstruction and Development – EBRD. 25.09.1990. URL: http://data.europa.eu/eli/agree_internation/1990/674/oj (дата звернення: 18.09.2025).

17. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського

Союзу з протоколами та деклараціями. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text. (дата звернення: 17.09.2025).

18. Regulation (EU) 2021/947 of the European Parliament and of the Council of 9 June 2021 establishing the Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument – Global Europe, amending and repealing Decision No 466/2014/EU of the European Parliament and of the Council and repealing Regulation (EU) 2017/1601 of the European Parliament and of the Council and Council Regulation (EC, Euratom) No 480/2009 (Text with EEA relevance). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/947/oj>. (дата звернення: 17.09.2025).

19. Regulation (EU) No 1303/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 laying down common provisions on the European Regional Development Fund, the European Social Fund, the Cohesion Fund, the European Agricultural Fund for Rural Development and the European Maritime and Fisheries Fund and laying down general provisions on the European Regional Development Fund, the European Social Fund, the Cohesion Fund and the European Maritime and Fisheries Fund and repealing Council Regulation (EC) No 1083/2006. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2013/1303/oj/eng>

20. Charter of the organization of American States. URL: <https://www.oas.org/dil/1948%20charter%20of%20the%20organization%20of%20american%20states.pdf>. (дата звернення: 17.09.2025).

21. Agreement Establishing the Inter-American Development Bank. 2025. URL: <https://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/14/14-03/interamer-development-bank.html>. (дата звернення: 17.09.2025).

22. Islamic Development Bank. 29.09.2025. URL: <https://www.isdb.org/>. (дата звернення: 17.09.2025).

23. Фонд для міжнародного розвитку ОПЕК (OFID). Golocal Africa. 2023. URL: <https://ukraine-ghana-agro.golocal-ukraine.com/donor/fond-mizhnarodnogo-rozvytku-opек/>. (дата звернення: 17.09.2025).

24. Constitutive act of the African Union. Done at Lome, Togo, this 11th day of July, 2000. URL: https://au.int/sites/default/files/pages/34873-file-constitutivact_en.pdf

25. Pal Ahluwalia. The Struggle for African Identity: Thabo Mbeki's African Renaissance. African and Asian Studies. 2002. № 1(4). С. 265-277. URL: https://www.academia.edu/118408213/The_Struggle_for_African_Identity_Thabo_Mbeki_s_African_Renaissance. (дата звернення: 17.09.2025).

Анотація

Чемерис М. С. Міжнародно-правові засади регулювання фінансування грантів. – Стаття.

Стаття присвячена правовому дослідженню міжнародно-правового регулювання фінансування грантів. Аналіз міжнародно-правових засад регулювання грантових відносин у сфері публічних фінансів є необхідним для розуміння системних принципів та стандартів, які впливають на формування національних підходів до грантової політики та механізмів її реалізації.

Висвітлено еволюцію міжнародних стандартів грантового фінансування, які формувались під впливом практики провідних донорських країн та міжнародних фінансових інституцій. На сучасному етапі система міжнародного публічного фінансування через механізми грантів є складним правовим феноменом, що сформу-

вався на перетині різних галузей права та рівнів правового регулювання.

Досліджено багаторівневу систему правових актів, що регулюють питання фінансування грантів. Проаналізовано принципи міжнародного права як нормативну основу для регулювання грантових відносин у сфері публічних фінансів та основоположні міжнародні конвенції, якими регулюється міжнародна допомога розвитку на міжнародному рівні. Висвітлено особливості правового регулювання діяльності міжнародних фінансових організацій у сфері надання грантів. Досліджено регіонально-правові засади регулювання грантових відносин. Порівняльний аналіз регіональних стандартів грантового фінансування свідчить як про спільні риси, так і про специфічні регіональні особливості. До спільних рис належить: прозорість процедур відбору, цільове використання коштів, моніторинг та оцінка результатів, участь бенефіціарів у плануванні.

На підставі аналізу міжнародно-правових механізмів фінансування грантів на міжнародному рівні виявлені наступні тенденції його розвитку: *цифровізація* за допомогою blockchain-технологій (дозволяє створювати прозорі та незмінні записи про грантові транзакції, що покращує підзвітність та зменшує корупційні ризики); *штучний інтелект* використовуються для покращення таргетування та оцінювання впливу грантових програм; спрощення процедур та розвитку механізмів *екстреного фінансування*; посилення *локалізації* з метою зменшення витрат на адміністрування.

Ключові слова: фінансування грантів, міжнародна допомога, міжнародні стандарти.

Summary

Chemerys M. S. International legal principles of grant financing regulation. – Article

The article is devoted to the legal study of international legal regulation of grant financing. Analysis of international legal principles of grant financing regulation in the sphere of public finance is necessary for

understanding the systemic principles and standards that influence the formation of national approaches to grant policy and mechanisms for its implementation.

The evolution of international standards of grant financing, which were formed under the influence of the practice of leading donor countries and international financial institutions, is highlighted. At the present stage, the system of international public financing through the grant mechanism is a complex legal phenomenon that has formed at the intersection of different branches of law and levels of legal regulation.

The multi-level system of legal acts regulating grant financing issues is studied. The principles of international law as a normative basis for regulating grant relations in the sphere of public finance and the fundamental international conventions that regulate international development assistance at the international level are analyzed. The features of the legal regulation of the activities of international financial organizations in the field of granting grants are highlighted. The regional legal principles of regulating grant relations are studied. A comparative analysis of regional standards of grant financing indicates both common features and specific regional features. Common features include: transparency of selection procedures, targeted use of funds, monitoring and evaluation of results, participation of beneficiaries in planning.

Based on the analysis of international legal mechanisms of grant financing at the international level, the following trends in its development have been identified: digitalization using blockchain technologies (allows to create transparent and immutable records of grant transactions, which improves accountability and reduces corruption risks); artificial intelligence is used to improve targeting and assessment of the impact of grant programs; simplification of procedures and development of emergency financing mechanisms; increased localization in order to reduce administrative costs.

Key words: grant financing, international aid, international standards.

Дата першого надходження рукопису до видання: 26.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 31.10.2025

Дата публікації: 27.11.2025